

YUNUS EMRE'NİN HAYATINA DOĞRU VE İLMÎ KAYNAKLAR ÜZERİNDEN BAKIŞ

Hakkındaki belge bilgi sayısı sınırlı diye söylenece de Yunus Emre'nin hayatına dair sanıldan çok daha fazla ezber bozucu kaynak bulunmaktadır. *Hacı Bektaş Vilâyetnamesi*, *Tezkiretü'l-Hasan* gibi sadece menkıbe anlatan ikincil ve zayıf kaynaklardaki Yunus Emre bilgisinin doğruluğu ve güvenilirliği de ayrı bir sorundur. Yunus Emre araştırmaları ne kadar doğru ve tutarlı kaynağa dayandırılırsa o kadar muteberdir. O sebeple onun hayatına Osmanlı Arşivi belgeleri, *Yunus Emre Divanı* gibi ana kaynaklar ile bu kaynaklarla uyumlu ikincil kaynaklar üzerinden bakmak en doğru yaklaşım olacaktır.

Kökeni

Ömer Lütfi Barkan'ın, Osmanlı Arşivi Hicrî 924 Milâdî 1518 tarihli *Konya Tapu Tahrir Defteri 0455*'te sayfa 219 ve 220'den alarak 1941

yılında yayınladığı **Kolonizatör Türk Dervişleri**⁽¹⁾ makalesindeki Yunus Emre belgesi⁽²⁾ bilginin ötesinde zengin sayılabilecek bir içerik⁽³⁾ de sunar.

Yusuf
YILDIRIM

Buna göre Yunus Emre'yle akrabalık ya da cemaat bağı olan İsmail Hacı⁽⁴⁾, cemaati ile beraber Horasan'dan Larende'ye gelerek şimdiki Yeşildere (İbrala) köyü civarını yurt⁽⁵⁾ edinmiştir. Şeyh Hacı İsmail ve cemaati, burada bir zâviye kurmuştur⁽⁶⁾. Sonrasında oğlu Musa Paşa, onun oğlu Güvegi Çelebi de burada birer zâviye kurmuştur⁽⁷⁾. Yunus Emre'nin

(1) Ömer Lütfi Barkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, Vakıflar Dergisi, S. 2, Ankara 1941, s. 333

(2) Konya Tapu Tahrir Defteri 0455, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 219, 220

(3) A.g.b. s. 219, 220

(4) İbrahim Hakkı Konyalı, *Karaman Tarihi*, İstanbul 1967, s. 373'te yayınladığı Yunus Emre Zâviyesi vakfiyesine göre Yunus Emre'nin babasının adı açık ve kesin biçimde İsmail'dir.

(5) Konya Tapu Tahrir Defteri 0455, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 219

(6) A.g.b. s. 219

(7) A.g.b. s. 219

de bu cemaatten olduğu belgede yazılıdır⁽⁸⁾.

Belge Yûnus Emre'nin atalarının Karaman'a ne zaman ve tam olarak nereden geldiğini söylemez. Karaman'da kesintisiz Türk yerleşimi 1216 yılında⁽⁹⁾ başlar. Mevlânâ ve ailesinin de Karaman'a geliş tarihi 1222 yılıdır. Anadolu'ya kitlesel göçlerin başladığı ve sürdüğü Cengiz Han dönemi ve sonrası olan 13. yy'dır. Bu zaman diliminde Yûnus Emre'nin atalarının Karaman'a 13. yy ilk çeyreğinde geldiği rahatça söylenebilir.

Doğumu

Yûnus Emre'nin doğum ve ölüm tarihi 20. yy ilk yarısı boyunca araştırmacı ve ilim adamlarını meşgul etti. Doğumuna dair kesin bir bilgi ya da kaynağa ulaşamamak, Fuat Köprülü,⁽¹⁰⁾ Burhan Toprak,⁽¹¹⁾ Abdülbaki Gölpinarlı,⁽¹²⁾ Cahit Öztelli⁽¹³⁾ gibi araştırmacıları hep yoruma dayalı değerlendirmeye zorladı. Adnan Erzi'nin "**Yûnus Emre'nin hayatı hakkında bir vesika**"⁽¹⁴⁾ başlığıyla yayınlanan makalesi; gerçekten tarihi değiştiren bir buluş gibidir. O makalede sözü edilen *Mecmû'a*'daki Yûnus Emre'nin doğum ve ölümüne dair sadece üç satır olan Yûnus Emre kaydının metni⁽¹⁵⁾ şöyledir:

vefât-ı Yûnus Emre

sene 720

müddet-i ömr 82

Bu bilgiler ışığında Yûnus Emre, Hicrî takvime göre 82, Milâdî takvime göre 80 yıllık bir ömür geçirmiştir. Doğum tarihi Hicrî 638 Milâdî 1240 yılıdır.

Mecmua'yı farklı ve güvenilir kılan ise Yûnus Emre'nin doğum ve ölüm tarihine dair kesin rakam vermesinin yanında Osmanlı padişahları, Sultan Veled gibi tarihi kişiliklerin ölüm tarihlerini doğru vermesidir⁽¹⁶⁾. *Mecmû'a*'daki bilgiler, itiraz gerektirmediği gibi Yûnus Emre'ye dair birincil kaynaklarla da uyumludur. Bir kere *Risâletü'n-Nushiyye*'nin telif tarihi olan 1300⁽¹⁷⁾ yılına yakın bir tarihtir. Yûnus Emre'nin ölmeden 20 yıl önce yani 60 yaşında eserlerini yazmış olması gayet makûldür.

Konya Tapu Tahrir Defteri'nde geçtiği şekliyle Yûnus Emre'nin Karamanoğlu İbrahim Bey'den arazi satın alması⁽¹⁸⁾ da *Mecmû'a*'daki bilgilerle örtüşür. Çünkü Karamanoğlu Bedreddin İbrahim Bey'in beylik başına geçiş tarihi 1318'dir.

Ailesi

Tek başına, gezgin bir tip olarak sunulan Yûnus Emre çevresinde ailesi yokmuşçasına bir algı oluşmuştur. Ancak şiirlerinde ve arşiv belgelerinde ailesine temas eden cümleler, kelimeler vardır.

Şiirlerinde Yûnus Emre'nin ailesi...

Divan'ında Yûnus Emre'nin ailesine değinilen bir şiir vardır⁽¹⁹⁾.

(8) A.g.b. s. 220

(9) Şehabettin Tekindağ, Karaman, İslâm Ansiklopedisi, 6. Cilt, Ankara 1977, s. 310

(10) Fuat Köprülü, Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar, İstanbul 1976, s. 270-271

(11) Burhan Toprak, Yunus Emre Divanı, 1933, s. 14

(12) Abdülbaki Gölpinarlı, Yunus Emre Divanı, 1943, s.384-386

(13) Cahit Öztelli, Belgelerle Yunus Emre, Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği, İstanbul 1977, s. 6

(14) Adnan Erzi, "Yunus Emre'nin hayatı hakkında bir vesika", Belleten, C XIV, Ankara 1950, s. 85-88

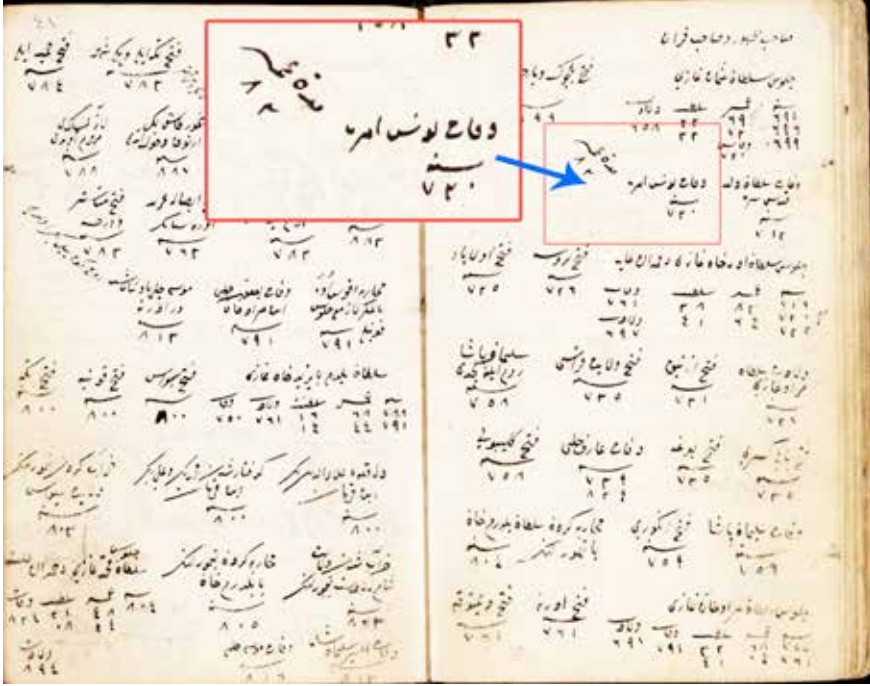
(15) Mecmua, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 7912, s. 38b

(16) Mecmua, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 7912, s. 37a-38b ve ilgili sayalar.

(17) Risâletü'n-Nushiyye'nin telif tarihi Karaman Nüshası'nda Hicrî 700 Milâdî 1300, Fatih Nüshası'na göre göre Hicrî 707 Milâdî 1307 yılıdır. Fatih Nüshası'na göre en az 200 yıl önce yazılmış olan Karaman Nüshası'nın bilgileri bize göre daha muhtemeldir.

(18) Konya Tapu Tahrir Defteri 0455, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 220

(19) Bakınız: Divân-ı Yûnus Emre Fatih Nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı No: 3899, s.

Yunus Emre'nin doğum ve ölüm kayıt belgesi

Bu şiirin Fatih Nüshası'ndaki beytine göre Yunus Emre'nin "çift ü helâl"⁽²⁰⁾ yani iki eşi vardır. Aynı şiirin Nuru Osmaniye Nüshası'ndaki metnine göre, Yunus Emre'nin iki eşi yanında oğlu ve kızı da⁽²¹⁾ vardır. Burada bir sayı verilmediğinden Yunus Emre'nin birden fazla erkek ve kız çocuk sahibi olabileceği anlaşılabilir.

Yunus Emre'nin babasının adı İsmail!

Yunus Emre'nin ailesine ait daha somut ve kesin bilgiler ise arşiv belgelerinde kayıtlıdır. Buna göre de hem babasının hem de oğlunun adı kesinkes "**İsmail**" olarak yazılmıştır. İbrahim Hakkı Kon-

yalı'nın yayımladığı "Vakf-ı Zâviyesi Yunus Emre ibn-i İsmail el-meşhur bi Kirişçi Baba der nefs-i Larende"⁽²²⁾ başlıklı Yunus Emre Zâviyesi vakıf kaydında, Yunus Emre; "**Larende'de Kirişçi Baba adı ile şöret kazanmış İsmail oğlu Yunus Emre**" olarak künyelenmiştir. 1584 tarihli⁽²³⁾ bu vakıf kaydı, Yunus Emre'nin hem babasının kimliğine hem de mesleğine birinci dereceden kaynaktır. Bu kayıt, çok açık biçimde gösteriyor ki Yunus Emre'nin babasının adı İsmail'dir.

Yunus Emre'nin oğlunun adı İsmail!

Konya Tapu Tahrir Defteri 0455'te verilen Yunus Emre bilgisinde bir kez "evlâd" bir kez de "oğul İsmail" bilgisi geçer. Defterin

145b; Divân-ı Yunus Emre Yahya Efendi Nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi, No: 3480; Divân-ı Yunus Emre Nuruosmaniye Nüshası, Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 4904, s. 171b,

(20) Divân-ı Yunus Emre Fatih Nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı No: 3899, s. 145b

(21) İlgili beyit:

bunda dahî virdün bize ogul u kız çift ü helâl
andan dahî geçdi arzüm benüm âhum didâriçün
Divân-ı Yunus Emre Nuruosmaniye Nüshası s. 171b

(22) İbrahim Hakkı Konyalı, Karaman Tarihi, İstanbul 1967, s. 373

(23) Konyalı, a.g.e., s. 373; İ. Hulusi Güngör, Devlet Arşivlerinde Yunus Emre ile İlgili Belgelerin Ortaya Koyduğu Gerçekler, VIII Vakıf Haftası Kitabı, Ankara 1991, s. 35-81

İlgili bölümünde Yûnus Emre'nin Karamanoğlu İbrahim Bey'den arazi satın aldığı bu arazinin de ölümü sonrası "evlâdı"na yani çocuklarına geçtiği yazılıdır⁽²⁴⁾. "**ev-lâd**" kelimesi Arapçada çoğul olduğu için buradan Yûnus Emre'nin birden çok çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Kaydın devamında ise "**İsma'il bin Yûnus Emre**" yani "**Yûnus Emre oğlu İsmail**"in şehzâdeden⁽²⁵⁾ bazı yerler satın alıp tapuladığı ve elinde belgesi olduğu yazılıdır⁽²⁶⁾. Buradan anlaşılacağı üzere Yûnus Emre'nin ölümü sonrası vakıftaki mal varlığını oğlu İsmail yönetmeye başlamıştır.

1584 tarihli Yûnus Emre Zâviyesi Vakfiyesi ile 1518 tarihli Konya Tapu Tahrir Defteri Yûnus Emre kayıtları birbirini desteklemektedir. Öyle görünüyor ki, Yûnus Emre babasının adını oğluna da vermiştir.

Eğitimi

Yunus Emre'nin ümmi ya da okumuşluğu sorununu tartışmak artık yersiz. Divandaki şiirlerinde özellikle tasavvuf, din, varoluş, yaratılış, psikoloji, tarih, felsefe ve alt konularında sergilediği üstün bakışlardan Yûnus Emre'nin iyi bir eğitim aldığı sonucuna varmak zor değildir. Şiirlerindeki Arapça ve Farsça söz varlığı da onun iyi bir eğitimden geçtiğini göstermekte-

(24) *Konya Tapu Tahrir Defteri 0455*, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 220

İlgili bölüm metni şöyledir:

"ammâ Yirce nâm yeri bu cemâatden Yûnus Emre Karaman oğlu İbrâhim Beg'den satın almış elinde mülknâmesi vardır Yûnus Emre fevt olub evlâdına intikâl eylemiştir"

(25) Şehzâdenin kim olduğu belgede açıkça söylenmemiş.

(26) A.g.e., s. 220

İlgili bölüm metni şöyledir:

"... bunlardan gayrı Karacalar Kuyusu ve Deve Kuyusu ve iki sulu kuyu bunlar İsma'il bin Yûnus Emre şehzâdeden tapulayub alub kendüye yurd eylemiştir elinde temessük vardır."

dir. Yalnızca uzmanların bilip kullandığı özel terim ve kavramları ustaca, bilinçlice kullanması Yûnus Emre'nin yüksek bir eğitimden geçtiğini gösterir.

Asıl tartışılması gereken ise Yûnus Emre'nin aldığı eğitim süresi, niteliği, hocaları, nere/ler/de eğitim aldığı, mezuniyeti ve mezuniyeti sonrası durumu gibi birçok alt konudur.

Birçok şiirinde okuma, öğrenme, sebak (ders alma), talim (öğrenme), ilim, tâlib/talebe gibi eğitime dair kavramları irdelemeli ve eleştirel işler. Eğitim kurumlarından sadece medreseye⁽²⁷⁾ şiirlerinde yer verir. Mektep ya da sıbyan mekteplerinden söz etmez. Eğitim görevlilerinin belli başları olan müderris, hoca/hâce, âlim, danışmend Yûnus Emre'nin şiirlerinde yer bulmuştur. Yûnus Emre müftü müderrisi ikileme biçiminde söyler. Ders araç gereçlerinden kitap, defter ve kalem de zaman zaman şiirlerinde kullanmıştır. İlginçtir eğitime dair bu isim, kavram ve terimler; çoğunlukla eğitim dışı konularda mecaz ya da simgesel işlevle daha çok eleştiri amaçlı kullanıldığından, Yûnus Emre'nin eğitim hayatına fazla ışık tutmaz.

Tüm bunların dışında iki şiirinde eğitime dair yer verdiği sözler, onun eğitimin hayatının bütününü açıklar gibidir. O şiirlerden ilkindeki "*mescidde medresede çok çok tâ'at kılmışam*"⁽²⁸⁾ dizesi Yûnus Emre'nin eğitimine dair en fazla ipucu taşıyan en somut sözlerdir. "Çok çok" biçiminde vurgulu söylemesinden Yunus Emre'nin çocukluğundan yetişkinliğine uzun

(27) Karaman Nüshası, s. 105b, 120a; Fâtih Nüshası, s. 84b, 93b, 135a, 170a; Yahya Efendi Nüshası, s. 30a, 57b, 63b; Nuruosmaniye Nüshası, s. 195b

(28) Karaman Nüshası, s. 105b; Fâtih Nüshası, s. 135a; Yahya Efendi Nüshası, s. 57b; Nuruosmaniye Nüshası, s. 195b

bir dönem eğitim hayatı olduğu anlaşılabilir. Çocukluğundan eğitim hayatının başladığı da bir şiirinin mahlas beytindeki “*tıflken hiç nesneyi fehm itmedin*”⁽²⁹⁾ sözlerinde açıkça bellidir.

Yûnus Emre'nin eğitimine dair diğer sorunlu alt konular da **medrese eğitimini nerede aldığı, icâzet alıp almadığı, icâzet aldı ise bir göreve atanıp atanmadığıdır**. Şiirlerinde ortaya koyduğu müftü, müderris ve eğitim eleştirisi; medrese eğitimini yarım bıraktığı ya da medrese eğitimini tamamladı ise bile bu alanda uzun süreli bir mesleki görev almadığı yorumunu yaptırmaktadır.

Mürşidi

Şiirlerinde, kendisini etkileyen birçok tarihi kişilikten bahseder. Tapduk Emre, Saltuk Baba, Mevlânâ, Bayezid Bistâmî, Cüneyd Bağdâdî, Maruf-ı Kerhî, Şiblî, Halâc-ı Mansûr, Ebu Müslim, bunlardan birkaçıdır. Bu kişilerden sadece Tapduk Emre ve Sarı Saltuk'u⁽³⁰⁾ mürşidi olarak belirtir. Fatih Nüshası'nda Tapduk ve Saltuk yanında bir de Barak⁽³¹⁾ adı geçer.

Barak Baba Yûnus Emre'nin mürşidi mi?

Asıl adı bilinmeyen Barak Baba⁽³²⁾, kaynakların çoğuna göre Babaî hareketinin merkezlerinden Tokat yakınlarındaki bir köyde doğdu. Anadolu'daki Babaî ilişkilerinden sonra İran'a giderek İlhanlı Hükümdarı Gazan Han ve Olcaytu

Han yanında itibar kazandı. Gılânlılar'ın reisi Topaç, Şii faaliyetleri içinde bulunan Barak Baba'yı müritleriyle beraber öldürttü.⁽³³⁾ Barak Baba öldürüldüğünde -1300'lerin başında- 40 yaşlarında idi.⁽³⁴⁾ Yani Yûnus Emre'den 40 yaş kadar küçüktü. Barak Baba ve müridlerinin Kalenderiyye'ye mensup Haydariyye tarikatından olduklarını ve XIV. yüzyılın başlarında henüz Şamanist gelenekleri önemli ölçüde muhafaza ettiklerini rahatça söylemek mümkündür.⁽³⁵⁾

En eski nüshalardan *Divân-ı Yûnus Emre Karaman Nüshası*'nda ve *Saltuknâme*'de⁽³⁶⁾ Barak Baba'nın adı geçmez. *Saltuknâme* müellifi, Barak Baba'dan bahsetmeden Tapduk Emre'yi doğrudan Sarı Saltuk'un müridlerinden sayar⁽³⁷⁾.

Şu durumda, 15.- 16. yy'da yazılan *Fatih Nüshası*'nda Barak Baba'nın adının Yûnus Emre'ce değil de müstensih tarafından eklenmiş olması daha gerçekçi ve daha doğru görülmelidir.

Sarı Saltuk Yûnus Emre ilişkisi ne kadar gerçek?

Bu durumda Yûnus Emre'nin mürşidi Tapduk Emre ile Saltuk Baba'dır⁽³⁸⁾. Kaynaklardaki mevcut bilgilere göre “mücâhid-gazi, gaziderviş, alp-eren, mübarek zat, ermiş” gibi sıfatlarla anılan Sarı Saltuk Sünnî, Alevî ve Bektaşî çevrelerince farklı yönleriyle benimsenmiş önemli bir isimdir. Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşip İslâmlaşmasında etkin rol oynamasına rağmen

(29) Divân-ı Yûnus Emre Bursa Nüshası, s. 28b iy Yûnus Emre tıfl iken hiç nesneyi fehm itmedin cümle 'ulûmî keşf idüp bildürüp öğrenden nedür

(30) A.g.e., s. 54b

Yûnus Tabdug'ıla Saltuk'dan irmişdür nasib cûşa gelicek gönül ben niceşi penhân olam

(31) Divân-ı Yûnus Emre Fatih Nüshası, s. 136b Yûnus'a Tapdug u Saltug u Barak'dandır nasib çün gönülden cûş kıldı ben niçe pinhân alam

(32) Ahmet Yaşar Ocak, “Haydar Baba”, TDV İA, C 5, TDV Yayınları, İstanbul 1992, s. 61,62

(33) A.g.m, s. 61,62

(34) “Olcaytu”, Wikipedia, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Olcaytu>, 16/09/2020, E.T.: 16/09/2020

(35) Ahmet Yaşar Ocak, a.g.m. s. 61,62

(36) Ebülhayr Rûmî, Saltuknâme (Yay. Fahir İz), Harvard 1975, vr. 302a-304a

(37) Haşim Şahin, “Tapduk Emre”, TDV İA, C 40, TDV Yayınları, İstanbul 2011, s. 12-13

(38) Divân-ı Yûnus Emre Karaman Nüshası, s. 54b

men bu yönü mitolojik kimliğinin gölgesinde kalmıştır. Hayatından daha çok menâkıbnâme türündeki eserlerde bahsedildiğinden tarihî kimliğini tesbit etmek güçtür⁽³⁹⁾.

Tarihî kaynaklara göre Sarı Saltuk, Dobruca'ya yerleşmesinden vefatına kadar irşâd faaliyetlerini sürdürmek amacıyla çeşitli tekke ve zâviyeler açmıştır. Dobruca'daki Sarı Saltuk, Kaligra'daki Sultan (Yılan) Tekkesi, kendisinin bizzat açtığı ve faaliyette bulunduğu tekeler olarak bilinmektedir.⁽⁴⁰⁾ Sarı Saltuk'un adına ölümünden sonra açılan tekkeler Babaeski'deki Eski Baba Tekkesi ile Kütahya Şeyh-lü'deki Sarı Selcük Tekkesi'dir. Sarı Saltuk, uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan adına makam-türbeler oluşturulmuştur. *Saltuknâme*'ye göre başlıcaları Kaliakra (Bulgaristan), Babadağı (Romanya), Blagay (Hersek), Ohri (Makedonya), Kruya (Akçahisar/ Arnavutluk), Rumeli Feneri (İstanbul), Babaeski (Edirne), Bor (Niğde), Diyarbakır, Tunceli ve İznik gibi merkezlerde olmak üzere Sarı Saltuk'un pek çok türbesi bulunmaktadır⁽⁴¹⁾.

Sarı Saltuk, bir rivayete göre Hicrî 697 Milâdî 1297 yılında 70 yaşında başka bir rivâyete göre de 1317 yılında ölmüştür⁽⁴²⁾. Yûnus Emre'nin mürşidi olabilmesi için ondan daha büyük olması gerektiği varsayılırsa Sarı Saltuk'un 697 yılında öldüğü görüşü daha doğru görülebilir. O zaman Sarı Saltuk 1227 doğumlu olup Yûnus Emre'den 13 yaş büyüktür.

Balkanlardaki İslamlaşma mü-

cadelesi, birçok tekke/zâviye kurması gibi durumlara bakınca Sarı Saltuk'un Yûnus Emre için mürşit olması da uygun bir durumdur. Buradaki asıl sorun, Yûnus Emre, Sarı Saltuk ile nasıl görüştüğü ya da iletişime geçtiğidir.

Yûnus Emre'de Tapduk Emre kurumsallığı!

Yûnus Emre'nin mürşid silsilesi içinde Tapduk Emre öncelikli ve birincil kişidir. Yûnus Emre'nin mürşidi ihtilafsız, şüphesiz Tapduk Emre'dir. Maalesef tarihi kaynaklar, Tapduk Emre hakkında fazla bilgi vermez. Şu durumda isminden başka kabul edilebilecek bilgi yoktur. Hatta Yûnus Emre, şiirlerinde bahsetmese ismi de tarihin karanlığına gömülüp gidecektir. *Saltuknâme*'de geçtiği ve Yûnus Emre'nin şiirlerinden anlaşılacağı üzere 13. yy'da yaşadığı ve bu yüzyılın ikinci yarısında öldüğü kabul edilebilir⁽⁴³⁾.

Yûnus Emre'nin şiirlerinde en çok adı geçen kişi Tapduk Emre'dir. Yûnus Emre birçok kişinin adını saygı çerçevesinde ve örnek kişi niteliğinde söz ederken Tapduk Emre'yi ululuk, sevgi, minnet, özlem ve vefayla defalarca dile getirir. Tapduk Emre, kendisi için boşluğu doldurulamaz bir kişiliktir. Yûnus Emre, Tapduk Emre'den sadece sıcak ifadelerle söz etmez. Ona yer verdiği şiirler irdelendiğinde Tapduk Emre'nin Yûnus Emre'yi bir sistematik üzere aşamalı bir plan dahilinde yetiştirdiği görülür.

Öncelikle aşkın sultanı Tapduk Emre'dir. Aşk öyle bir bakışta öğrenilip bir görüşte yaşanılacak bir

(39) Machiel Kiel, "Sarı Saltuk", TDV İA, C 36, TDV Yayınları, İstanbul 2009, s. 157

(40) A.g.m., s. 157-160

(41) A.g.m., s. 157-160

(42) A.g.m., s. 157-160

(43) Daha fazla bilgi için: Haşim Şahin, "Tapduk Emre", TDV İA, C 40, TDV Yayınları, İstanbul 2011, s. 12-13

şey değildir. Ondandır ki Yunus Emre aşkı öğrenmek için Tapduk'un kapısında bekleyen aşık adayı bir öğrencidir⁽⁴⁴⁾. Yunus Emre sonsuz mutluluğun kapılarını açacak anahtarın Tapduk Emre'de olduğunu ima ile söyler. Yunus için Tapduk Emre bir alim, bir şeyh, bir velidir. Erdemlilik yolunda ona her şeyi öğretendir. Yunus bu yolda ona boyun eğmiştir⁽⁴⁵⁾. Yunus, Tapduk'a o kadar düşkündür ki, kıyamet günü her insan kendi derdine düşerken Yunus sadece Tapduk'u düşünecektir⁽⁴⁶⁾. Daha sonra, Tapduk rehberliğinde dünyevî olanlardan feragat ettiğini öteki alemin kapısının açılmasından dolayı da Tapduk Emre'ye müteşekkik olduğunu dile getirmiştir⁽⁴⁷⁾. O artık Tapduk'un himmet ve himâyesinde bu dünyanın geçiciliğini ve boş oluşunu kavramaktadır⁽⁴⁸⁾. Bunun sonucunda da Tapduk ile mesafe kat edip manevi sırlara ermeye, aşkın lezzetini tadmaya başladığını belirtir⁽⁴⁹⁾. Artık Yunus Emre, mürşidi sayesinde manevi yolculuklar yapmaktadır. Tüm gizli sırlar ona açılmıştır⁽⁵⁰⁾. Yunus Tapduk eliyle sır alemlerini bir bir keşfetmektedir⁽⁵¹⁾. Nihâyet aşıklar katına çıkınca geçtiği aşamaların farkındadır ve Tapduk Emre'ye ne kadar dua etse azdır⁽⁵²⁾. Nihayet Yunus Emre, bekâbillâh seviyesine ulaşmıştır. Allah için kendi canından ve gönlünden bile geçmiştir⁽⁵³⁾.

(44) Divân-ı Yunus Emre Karaman Nüshası, s. 107a

(45) Fatih Nüshası, s. 68a, T. 8b; Nuruosmaniye Nüshası, s. 191b; Yahya Efendi Nüshası, s. 28a

(46) Divân-ı Yunus Emre Karaman Nüshası, s. 91a

(47) A.g.e., s. 102a

(48) Fatih Nüshası, s. 99b

(49) Divân-ı Yunus Emre Karaman Nüshası, 191a; Fatih Nüshası, s. 94a; Yahya Efendi Nüshası, s. 42b

(50) A.g.e., s. 67b

(51) Bursa Nüshası, s. 27b

(52) Fatih Nüshası, s. 86a, 134b; Yahya Efendi Nüshası, s. 64b; Nuruosmaniye Nüshası, s. 180b

(53) Divân-ı Yunus Emre Karaman Nüshası, 203a, 205a

Mesleği

Yunus Emre'nin mesleğine dair kaynaklarda üç görüş üç seçenek vardır. Toplumsal bilinç altı Yunus Emre'yi yoksul bir çiftçi, gariban bir köylü olarak görür. Halvetiler müftü olarak bilirken hiç dillendirilmeyen bir mesleği daha vardır.

Çiftçi Yunus

Yunus Emre'nin çiftçiliği konusu, *Hacı Bektaş Vilâyetnâmesi*'nde⁽⁵⁴⁾ geçer. Bir kıtlık döneminde Yunus Emre, bir yük alç ile buğday vermesi için Hacı Bektaş Veli'ye gider. Hacı Bektaş Veli de alç karşılığında Yunus Emre'ye halifeleri aracılığıyla nefes vermeyi teklif eder. Yunus Emre, buğdayı tercih eder. Ancak köye dönüş yolunda ne kaybettiğini anlar ve geri varır. Ama Hacı Bektaş, Yunus'u Tapduk Emre'ye gönderir⁽⁵⁵⁾.

Bu menkıbe, "metin, içerik tutarsızlık", "zayıf kaynak oluşu" ve "Yunus Emre'nin düşünce ve öğretileriyle örtüşmemesi" gibi belli başlı özelliklerinden dolayı güvensiz, şüpheli ve zayıf bir metindir. Öncelikle **menkıbe kendi içinde tutarsız ve çelişkilidir**. Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli'yi ziyaret etmesine ve önünde hiçbir engel olmamasına rağmen onunla doğrudan, yüz yüze, görüşemeyip dervişleri aracılığıyla iletişim kurmaktadır. İkinci olarak *Vilâyetnâme*, Hacı Bektaş Veli'den 340, Yunus Emre'den 285 yıl kadar sonra ve üstelik derleme yoluyla yazılmıştır. Yani Firdevs-i Tavli'nin

(54) Bakınız: Manakıb-ı Hacı Bektaş Veli "Vilâyet-Nâme", (Haz.) Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1958, s. 48, 49; Hacı Bektaş Veli, Menâkıb-ı Hacı Bektaş Veli, Haz. Esat Korkmaz, Can Yayınları, İstanbul, 2006, s. 93, 94; Sedat Kardeş, Hacı Bektaş Veli'nin Manzum Velayetnamesi, Grafiker Yayınları, Ankara 2018, s. 92, 104, 105, 106, 376, 381

(55) Abdülbaki Gölpınarlı'nın 1958 yılında hazırladığı Manakıb-ı Hacı Bektaş Veli "Vilâyet-Nâme" adlı eser s. 48-49.

kendi döneminde halk ağzından derlenmiş bir sözlü kültür çalışmasıdır. Bu yönüyle de teknik olarak *Vilâyetnâme* ikincil kaynak bile değildir. Üçüncüsü ve çok önemlidir, menkıbenin merkezinde yer alan -sözde saflığı, doğallığı temsil eden- “**alıç**”, Yunus Emre’nin hiçbir şiirinde geçmez. O zaman Yunus Emre’yi Hacı Bektaş Velî ve alıçla ilintileyerek yapılmış çalışmalar, gerçek ve doğru bir zemine yerleştirilmediğinden bilimsel olmamaktadır. Dördüncü olarak Yunus Emre, şiirlerinde birçok peygamber, mutasavvıftan Hipokrat’a kadar birçok önemli kişiliğe değinirken Hacı Bektaş Velî’den hiç ama hiçbir şekilde söz etmez.

Müftü Yunus

Yunus Emre’nin mesleğine dair ikinci bir görüş de **müftülüğü**dür. Yunus Emre’nin **müftü** olduğuna dair en önemli kaynak ise İbrahim Has’ın *Tezkiretü’l-Has*’tır⁽⁵⁶⁾. Halvetî Şabanîlerin önemli kişilerinden İbrahim Has’ın yazdığı *Tezkiretü’l-Has*’ta iki adet Yunus Emre menkıbesi⁽⁵⁷⁾ vardır. Bu menkıbeleri İbrahim Has’ın Şeyh Üftâde’nin *Vak’at*’ından⁽⁵⁸⁾ aldığı belirtilmektedir.

İlk menkıbede⁽⁵⁹⁾ Yunus Emre zâhiri ilimde derin ve ileri bir **müftü** olarak tanıtılır. İkinci menkıbede⁽⁶⁰⁾ Yunus Emre yine Tapduk Emre’nin dervişidir. Tapduk Emre’ye derviş olmadan önce müftü olduğundan yine söz edilir. Bu menkıbede Yunus Emre bir sakadır. Bu menkıbelerde üç önemli sorun vardır. Öncelikle 1752 ta-

rihli *Tezkiretü’l-Has*, Yunus Emre’den çok çok sonraları yazılmış zayıf bir kaynaktır. İkinci önemli özellik de menkıbenin sonunda verilen Yunus Emre’nin ve Tapduk Emre’nin Bursa’da yattığına dair -ne geçmişte ne de bugün kabul görmeyen- bilgi, bu menkıbenin ne kadar zayıf, gerçeklikten uzak ve bir kurgu olduğunu göstermektedir. Üçüncü önemli özellik ise şiirlerinde Yunus Emre’nin **müftü** olduğuna dair hiçbir iz, işaret yoktur. Tersine Yunus Emre’nin müftü, müderris kimliğine ağır eleştirisi vardır.

Kirişçi Yunus Emre

Yunus Emre’nin kimsenin itiraz etmeyeceği bir mesleği olacak, o meslek bir şiirinde geçecek, arşiv belgelerinde yazılı olacak bir de yer adı olarak bulunacak ama hiç bilinmeyecek! O mesleğin adı tamamı girişçilik!

Kirişçi Baba diye meşhur Yunus Emre

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîm Arşivi’ndeki Yunus Emre Vakfiyesi’nin “*Vakf-ı Zâviye-i Yunus Emre ibn-i İsmail el-meşhur bi Kirişçi Baba der nefis-i Larendé*” biçimindeki vakıf kaydında⁽⁶¹⁾ Yunus Emre; “*Kirişçi Baba diye meşhur İsmail oğlu Yunus Emre*” olarak tanımlanmıştır. Vakfiye metnine göre Yunus Emre’nin bir lakabı vardır ve o lakap ile çok tanındığı, “*el-meşhur bi Kirişçi Baba (Kirişçi Baba diye meşhur)*” ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu vakfiye, hiçbir belgeye ya da kaynağa ihtiyaç duymaksızın Yunus Emre’nin mesleğinin “**kirişçilik**” olduğunu tescillemektedir. Üstelik

(56) İbrahim Has, *Tezkiretü’l-Has*, H 1165 (M 1752), Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut Koleksiyonu 4541

(57) İbrahim Has, A.g.e., s. 38, 168

(58) Hüdai Aziz Mahmud Efendi, *Vak’at*, Atif Efendi Yazma Eser Kütüphanesi, No: 1518

(59) İbrahim Has, A.g.e., s. 38-41

(60) İbrahim Has, A.g.e., s. 168-170

(61) Konyalı, A.g.e., s. 373; İ. Hulusi Güngör, *Devlet Arşivlerinde Yunus Emre ile İlgili Belgelerin Ortaya Koyduğu Gerçekler*, VIII Vakıf Haftası Kitabı, Ankara 1991, s. 35-81

Yunus Emre'nin Kiriş şiiri, sayfa 1.

kendi zamanında ve çok sonrasında Yunus Emre **Kirişçi Baba** olarak ünlenmiştir. Yunus Emre Camisi'nin bulunduğu mahalle, Karamanoğulları döneminden günümüze **Kirişçi Mahallesi/Kirişçi Baba Mahallesi** olarak gelmiştir.

Yunus Emre'nin kiriş şiiri

Osmanlı Arşivi belgeleri onu kirişçi gösterirken Yunus Emre, kendisini kirişçi olarak onaylıyor mu? Çok ilginçtir, Yunus Emre **Kopuz** ya da **Kiriş** adındaki şiirinde⁽⁶²⁾ kendisini kirişçi olarak dünyaya ilan eder. 13 beyit olan şiirin 1., 2., 3., 4., 6., 7. ve 13. beyitlerinde kirişin yapımı ve kirişçilik mesleği çeşitli söz sanatları eşliğinde anlatılır.

(62) Divân-ı Yunus Emre Fatih Nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı, No: 3899, s. 167b

Birinci beyit:

iy kopuzıla çeşte aslun nedürem işde

sana su'âl soraram eydivir bana üşde

Yunus Emre, kopuz ve çeşteye seslenerek onlara asıllarını sorar.

İkinci beyit:

eydür ki aslum ağaç koyun kirişi bir kaç

gel 'işretüm dinle geç 'aklı koma beleşde

Bu beyitte intak sanatıyla konuşuşturulan çeşte ve kopuz, asıllarının ağaç ve koyun kirişi olduğunu söyler.

Kiriş, bazı sazlarda kullanılan, hayvan bağırsağı veya sinirinden yapılmış tel, telli çalgı, ok yayının iki ucu arasına gerilen esnek bağ gibi temel anlamlara gelmekte-

Yunus Emre'nin Kiriş şiiri, sayfa 2.

dir⁽⁶³⁾. Divânü Lügati'Türk'te "yay kirişi" anlamında yine "kiriş"⁽⁶⁴⁾ adıyla geçer. Germek anlamında "ger-/ker-" köküyle⁽⁶⁵⁾ bağlantılı olduğu sanılmaktadır. Bugün ameliyatlarda kullanılan catgüt ile kiriş aynı şeydir.

Üçüncü beyit:

eydürler bana harâm ben ugruluk degülem

çünkü aslum mismildür ne varmış kirişde

Burada halkın kirişi ve kirişçiyi

ayıpladığı, hafife aldığı anlatılmaktadır. Yunus Emre "eydürler bana" sözlerinde kinaye yaparak, hem kirişi hem de kendisini ifade eder. Devamında halkın anlayışına itiraz edip ince bağırsaktan yapılan kirişin temiz ve helal olduğunu açıklar. "çünkü aslum mismildür ne varmış kirişde" dizesinde Yûnus Emre hiçbir söz sanatı kullanılmamıştır. Burası doğrudan bir anlatımdır, bir açıklama ve kesin bir bilgidir. Dolayısıyla bu dizede Yûnus Emre, ayan beyan dosdoğruca kendisini "**kirişçi**" ilan etmektedir.

Dördüncü beyit:

bana kiriş didiler 'ışka giriş didiler benüm adum 'ışk virdi ben durmazam kulmaşda

Yunus Emre önceki beyitte

(63) Ayverdi, İlhan, "kiriş", Kubbealtı Lugatim, lugatim.com/s/kiri%C5%9F, 14/10/2020; "kiriş", Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, 14/10/2020 <https://www.nisanyansozluk.com/?k=kiri%C5%9F>, E.T.: 14/10/2020

(64) Kaşgarlı Mahmûd, Divânü Lügati't-Türk Tercümesi I, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985, s. 198, 370; II, s. 83; III, s. 215

(65) Nişanyan, Sevan, "kiriş", Nişanyan Sözlük, <https://www.nisanyansozluk.com/?k=kiri%C5%9F>, 14/10/2020

söylediği gibi **kirişçi** olduğunu perçinleyerek söylemektedir.

Altıncı beyit:

*agaç deri dirildi kirişile bir oldı
'ışk denizine taldı bahâne yok bu işde*

Yûnus Emre, hiçbir söz sanatına ihtiyaç duymadan ağaçtan yapılan bir saza kiriş gerildiğini anlatıyor.

Yedinci beyit:

Mevlânâ sohbetinde sâzıla işret oldı

'ârif ma'nîye taldı çün biledür ferişte

Yûnus Emre asıl sürprizi yedinci beyitte yapar. Önceki beyitte aşka, sevgiye bağladığı sazı ve kirişi bu sefer bir aşk pîri Mevlâna ile ilişkilendirdi. Mevlânâ aynı zamanda bir rebap düşkünüdür. Yunus Emre de “sazıla işret” ifadesiyle dolaylı biçimde Mevlana'nın rebabında kendi yaptığı **kirişin** olduğunu ima etmesidir. Buradan Yûnus Emre'nin yaptığı kirişlerin çok kaliteli olduğu ve Mevlânâ'ca da özellikle tercih edildiği yorumu yapılabilir.

Gezileri

Yûnus Emre'nin en çok tanındığı yönü tabii ki, gezginliğidir. Eli değnekli omuzu heybeli sürekli gezer Yûnus Emre tipi; sözlü kültürün de etkisiyle toplumsal hafızanın iyi ve mülayim karakterine itirazsız oturmaktadır. Yunus Emre'nin gezilerine dair iki önemli sorun; gezilerine başlama yaşı ile nerelere gezi yaptığıdır.

Kendi iradesi ile gezilere çıkabilmesi için 20'li yaşların hemen öncesi ya da başlarında olmalıdır. Ölüm tarihi 1273 olan Mevlana'yı sağlığında görmesinden Yûnus Emre'nin en geç 30'lu yaşlarda gezilere başladığı sonucu ortaya çık-

maktadır.

En sık uğradığı şehir, **Konya**'dır. Bir şiirinde minareleriyle⁽⁶⁶⁾ bir başka şiirinde de orada yatan iki önemli kişi ile ilişkili **Konya**'dan söz eder⁽⁶⁷⁾. **Mevlânâ**'dan söz edip **Konya**'dan söz etmediği şiirlerde de Konya'ya geldiği ve onu gördüğü kabul edilebilir⁽⁶⁸⁾.

Yûnus Emre bir başka şiirinde ise yedi şehri⁽⁶⁹⁾ **Kayseri, Sivas, Tebrîz, Nahcivan, Maraş, Şiraz** ve **Bağdat**'ı gruplaması şaşırtıcı olsa doğaldır. Çünkü bu şehirler döneminin önemli ilim, eğitim, ticaret ve kültür şehirleri olup Orta Anadolu'dan çıkınca Tebriz'e ulaşmak için Sivas, Kayseri, Maraş, Nahcivan hattı en iyi güzergâhtır. Bu hattın en altında ise günümüzün de çok önemli tarihi ve kültür şehirleri olan Bağdat ve Şiraz bulunmaktadır. Yûnus Emre buraları nasıl gezdiğini; bir başka şiirinde hem yolculuk yapma zamanı hem de yolculuk yönüne⁽⁷⁰⁾ değinerek anlatır. Buna göre Yûnus Emre kış mevsimi gelince Rum (Anadolu)'a gelip kışlamakta; bahar ve yaz aylarında geldiği yere geri göçmektedir. Bahar ve yaz aylarında geri döndüğü bölgenin İran ve Azerbaycan olduğu genel kabul görmüştür.

İki şiirinde Geyikli'nin Hasan'a⁽⁷¹⁾ samimice değinmesinden Anadolu'nun batısına uğrak verdiği görülmektedir. “*Geyikli Baba bize bir kez nazar kılâldan*” ifadesi-

(66) Divân-ı Yûnus Emre Karaman Nüshası, s. 112a

(67) A.g.e. s. 198a

(68) Divân-ı Yûnus Emre Karaman Nüshası, s. 189a
Mevlânâ Hüdâvendigâr bize nazar kılalı
Anun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır

(69) Divân-ı Yûnus Emre Yahya Efendi Nüshası, s. 78a

Kayseri Tebriz ü Sivas Nahcivan u Maraş Şiraz
gönül sana Bağdad yakın 'alemlere divandasın
(70) A.g.e. s. 81b; Divân-ı Yûnus Emre Fatih Nüshası, s. 160b

indük Rüm'i kışladuk çok hayr u şer işledük
uş bahâr geldi girü göçdük el-hamdü li'llâh

(71) Divân-ı Yûnus Emre Karaman Nüshası, s. 127b, 189a

ne göre de Geyikli Baba yani Geyikli Hasan ile Bursa taraflarında görüşüp bir hayli vakit geçirdiği ve onunla istişaresi olduğu söylenebilir.

Anadolu'da birçok makam ya da mezar yerinin olmasından Anadolu'nun her yerini karış karış gezdiği günümüzde kabul gören gerçektir.

Şiirlerinde bir kez sözünü ettiği Sarı Saltuk ya da Saltuk Baba⁽⁷²⁾ ile Yunus Emre'nin görüşüp görüşmediği ayrı bir tartışma konusudur.

Şu durumda belli başlı gezdiği şehirler; Konya, Bağdat, Şam, Kayseri, Maraş, Sivas, Şiraz, Urum, Nahcivan, Tebriz'dir. Ayrıca adlarını söylemese de bu şehirler arasında uğradığı, gördüğü büyük- lü küçük- lü yüzlerce yerleşim yeri olmalıdır.

Buradan çıkan bir diğer önemli sonuç da Yunus Emre'nin amaçlı, düzenli ve zamanlı geziler düzenlediğidir. Bu gezilerinde coğrafyayı, mekanları görmenin dışında en önemli amaç, tasavvufi ve ilmî anlamda ilgili şehirlerin büyük insanlarını tanımak, düşünce ve görüşlerinden istifade etmektir. Ki bu sebepten birçok mutasavvıf ve düşünürden söz eder.

Eserleri

Toplumsal hafızada Karacaoğlan gibi doğaçlama, anlık, günlük şiir söyleyen bir Yunus Emre algısı vardır. Gerçekte Yunus Emre, planlı, programlı, temalı şiirler söyleyip iki kapak arasına almıştır.

Günümüzde kabul gören anlayışa göre Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye* ve *Divân* olmak üzere iki önemli eseri olsa da her ikisi de tek kitaptadır. Mecmualardaki-

ler birliktelikte 100'e yakın Yunus Emre Divanı nüshası içinde *Risâletü'n-Nushiyye*, *Divân*'dan ayrı değildir. Tarihte *Risâletü'n-Nushiyye* ve *Divân*'ı ilk ayıran kişi Evliya Çelebi'dir. Evliya Çelebi de Karaman ziyaretinde Yunus Emre'ye değinirken "... *Türkîce ve tasavvufâne ebyât ve eş'âr ile afakı meşhûr...*"⁽⁷³⁾ sözünde "ebyât (beyitler)" ile *Risâletü'n-Nushiyye*'yi, "eş'âr (şiirler)" *Divân*'ı kastetmiştir. Fuat Köprülü'den itibaren Yunus Emre'nin yazılı eserleri *Risâletü'n-Nushiyye* ve *Divân* adıyla tanımlanmıştır⁽⁷⁴⁾.

Nüshalar, yazıldıkları dönem, hat, kâğıt, şiir sayıları, şiir düzeni gibi özellikleriyle, farklılıklar gösterir. Bu durumda, Yunus Emre Divanı nüshalarından özgünü ve en doğrusu sorunu önemli bir araştırma konusudur. Sağlamlık, tamlık, eskilik gibi özellikler dikkate alındığında Yunus Emre Divanları içinde Karaman Nüshası ile Fatih Nüshası bir adım öne çıkar.

Tematik bakıldığında *Risâletü'n-Nushiyye*, insanın hamlik dönemine karşılık gelirken divan şiirleri olgunluk dönemini kapsar. *Risâletü'n-Nushiyye* mesnevi türünde bir şiirdir. Başlangıcındaki 13 beyitten sonra üç sayfa kadar nesir bölümü devam eder. Sonrasında oluşturulan destanlarla *Risâletü'n-Nushiyye* 600'e yakın beyittir.

Nüshadan nüshaya fark etmekle beraber *Divân*'da da 250 kadar şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin tamamı ilâhî diye adlandırılrsa da nat, münacaat, kaside, gazide, şathiye özelliği gösteren şiirler tespit edilmiştir.

(72) A.g.e., s. 54b

(73) Evliya Çelebi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Mf. V, C 9, İstanbul 1935, s. 315

(74) Fuat Köprülü, Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar, Ankara 1981, s. 270-271

Yaşlılığı

Yûnus Emre, nedense gerek menkıbelerde gerek portrelerinde hep genç biri olarak betimlenir. Oysa 80 yıl yaşayan Yûnus Emre, ömrünün son dörtte birinde yaşlıdır. Bir arşiv belgesi ve şiirleri dışında, yaşlılığına dair hiçbir rivâyet yoktur. Dört şiirinde **yaşlılığına** değindiği tespit edilmiştir.

iki kişi söyleşür Yûnus'ı görsem diyü

biri eydür ben gördüm bir 'âşık kocayımı⁽⁷⁵⁾

Yaşlılığında artık çok tanınan ve önemli bir kişidir. Şiirleri aracılığı ile ünü her yere yayılmıştır. Hem şiirleri hem de kendisi dilden dile de dolaşmaktadır. Bu dönemde Yûnus Emre **âşık koca** lakabıyla nitelenmektedir. İnsanlar onu tanımak ve onunla tanışmaya can atmaktadır.

'Âşık Yûnus sözlerin muhâl diyü söylemez

ma'nî yüzün gösterür bu şâ'irler kocası⁽⁷⁶⁾

Yaşlılığında Yûnus Emre, hayatı, varlığı, gerçeği derinlemesine bilen erdemli bir insandır. Artık onun için dil ile konuşmak, söz ile ifade boşunadır. Manaya gösterecek biçimde tavırlar takınıp davranışlar gösteren biridir. Çünkü o, artık şairlerin büyüğü, sultanı anlamında **şairler kocası** sıfatına uygun biridir.

niçeler eydür Yûnus'a kocaldun 'ışkı kogıl

'ışk bize yinile degdi henüz turvandadır⁽⁷⁷⁾

Yûnus Emre'de aşk, o kadar coşkulu ki insanlar ona *"artık yaşlandın bırak bu halleri!"* demekte; o

da onlara *"aşkın her an bir tazelenme olduğunu ve onda bir takvim ya da yıl, ay olmadığını, dolayısıyla aşkta eskime, yavaşlama bitme olmayaacağını"* söylemektedir.

Yunus Emre'nin yaşlılık dönemi, arşiv belgelerine girmiştir. Ölümüne yakın, Karamanoğulları Beyi Bedreddin İbrahim Bey'den zaviyesine vakfetmek için arazi satın almıştır. Ölümünden sonra mal varlığı oğlu İsmail'e geçmiş, oğlu İsmail de arazi satın almaya devam etmiştir⁽⁷⁸⁾. Karamanoğlu Beyi Bedreddin İbrahim'in tahta geçiş tarihi 1318'dir. 1318 de Yunus Emre'nin son yıllarına denk düşmektedir.

Ölümü

Doğumu konusunda da değinildiği üzere Yunus Emre'nin ölüm tarihi üzerine yerli ve yabancı birçok ilim adamı ve araştırmacı kafa yordu, birtakım tahminlerde bulundu. Adnan Erzi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunduğu Mecmua'ya⁽⁷⁹⁾ dayanarak yayımladığı makaledeki⁽⁸⁰⁾ not, bugün herkes tarafından Yûnus Emre'nin ölüm tarihi olarak uzlaşısı ile kabul edilmiştir. O not şöyledir:

vefât-ı Yûnus Emre
müddet-i ömr 82
sene 720

Bu bilgilere göre Yûnus Emre; Hicrî 638 Milâdî 1240 yılında doğmuş ve Hicrî 720 Milâdî 1320 yılında vefat etmiştir. Hicrî takvime göre 82 yıl, Milâdî takvime göre 79 yıldan biraz fazla 80 yıla daha yakın yıl bir ömür sürmüştür.

(75) Divân-ı Yûnus Emre Karaman Nüshası, s. 163a

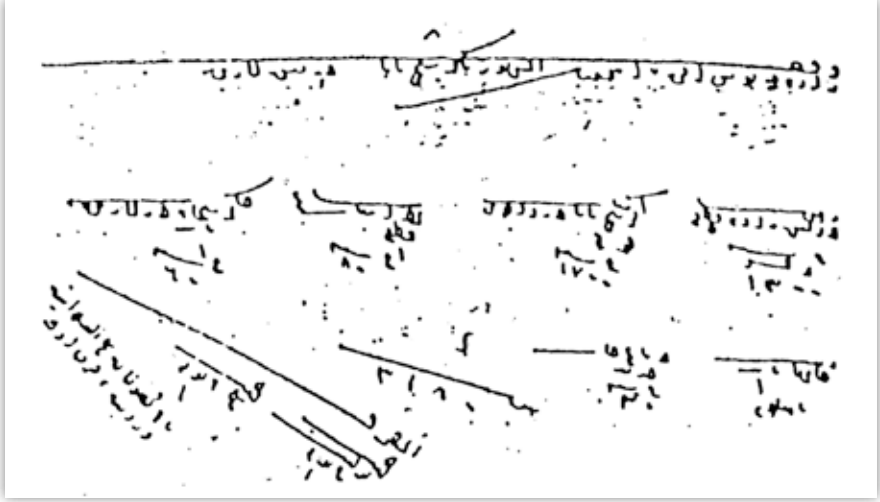
(76) A.g.e., s. 58a

(77) Divân-ı Yûnus Emre Fatih Nüshası s. 165a

(78) Konya Tapu Tahrir Defteri 0455, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 220

(79) Mecmua, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 7912, s. 38b

(80) Erzi, a.g.m, s. 85-88

Mezarı

16 ve 17. yıllarda yazılmış *Vilâ-yetnâme* ve *Şâkâikü'n-Numaniye* gibi ikincil kaynaklarda geçen Yûnus Emre'nin mezar yerine dair bilgilerin maalesef sahada karşılığı yoktur, ispata muhtaçtır. Daha açık söylenirse o kaynaklarda verilen bilgiye göre söz konusu yerlerde bir Yûnus Emre mezarı, bir Yûnus Emre türbesi, bir Yûnus Emre tekke ve camisi olmalıdır. Yine Yûnus Emre, *Vilâyetnâme* ve *Şâkâikü'n-Numaniye*'nin işaret ettiği yerde yatıyorsa mutlaka orada olduğuna dair bir söz, bir cümleden çok daha fazlası; olay, mekân, kişi kayıtlarını içerir mezar taşı, tarihi eser, arşiv belgesi de vb. kaynaklar da bulunmalıdır. Hepsi bir yana sözü geçen yerlerde Yûnus Emre'nin divanı da yoktur. Dolayısıyla *Vilâyetnâme* ve *Şâkâikü'n-Numaniye*'deki Yûnus Emre bilgileri, bir rivâyet yani söylenti ve duyuma dayalı içi boş cümledir.

Yûnus Emre'nin mezar yeri konusunda tarihten iki büyük tanık vardır. 1672 yılında Karaman'ı ziyaret eden Evliya Çelebi, Yûnus Emre'nin Karaman'da yattığına; şu sözlerle tanıklık etmiştir⁽⁸¹⁾.

(81) Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Mf.

“*Ve Kirişçi Baba Camii'nde Yûnus Emrem Hazretleri merkadi, Türkîce tasavvufane ebyat eş'ar ilâhiyat-ı meşhur-u afaktır.*”

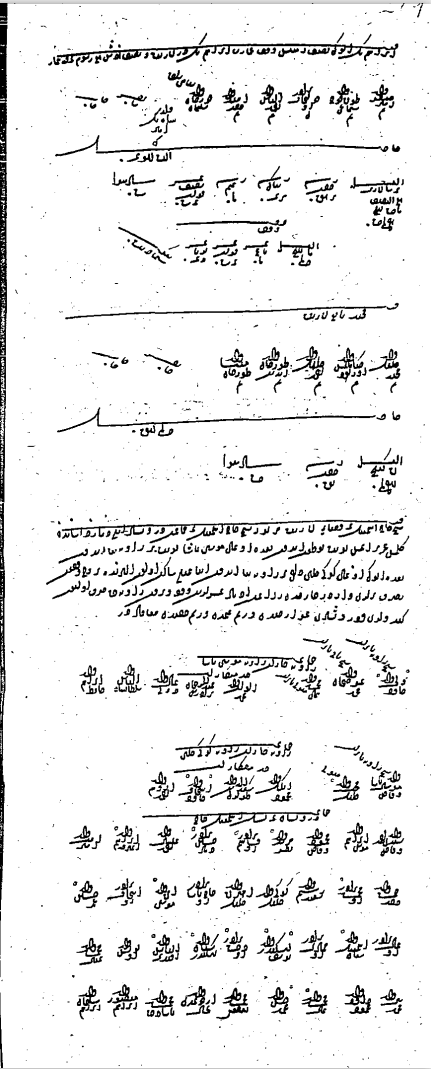
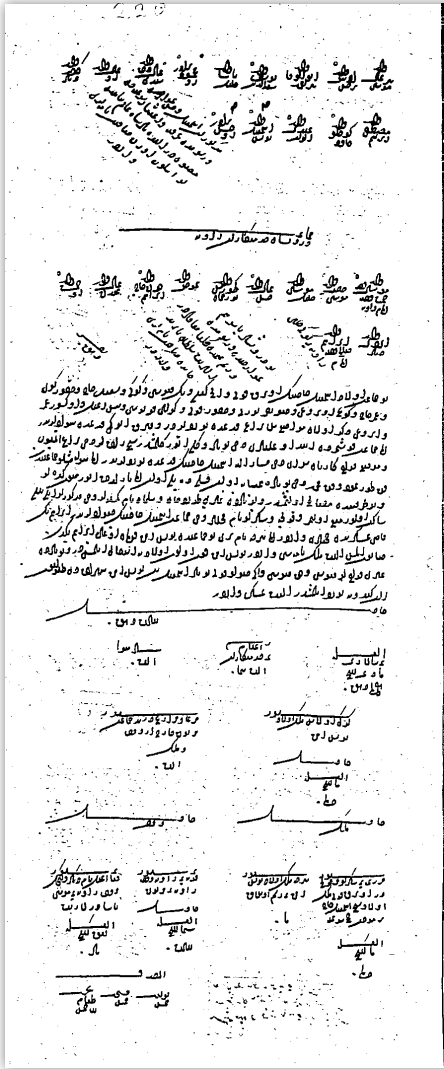
Şimdiye kadar hiçbir araştırmacı, hiçbir yazarın ayrıntıları görmediği bu notta, Evliya Çelebi'nin son derece bilinçlice seçip titizce kullandığı her bir kelime; yer, kişi, kavram ve terim içerikli bilgilerdir⁽⁸²⁾. *Vilâyetname* ve *Şâkâikü'n-Numaniye*'deki Yunus Emre bilgileri oturduk yerden yazılmış iken Evliya Çelebi, bu notu bizzat yerinde görerek yazmıştır.

Yunus Emre'nin tarihteki en büyük tanığı ise Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı Devleti, hükmü altına aldığı yerlerdeki tüm arazileri, vakıfları, mahalle biriminde tüm şehirleri kayıtları altına almıştır. Yunus Emre'yi kaydettiği tek şehir ise Karaman'dır⁽⁸³⁾. Osmanlı Devleti'nin Karaman merkezli Yunus Emre kayıtları 1474 yılından itibaren başlar. Hepsi de Yunus Emre, Yunus Emre Camii, Zaviyesi ve Türbesi ile ilgilidir.

V, C 9, İstanbul 1935, s. 315

(82) Yusuf Yıldırım, Evliya Çelebi'nin Yunus Emre notunda dikkatlerden kaçan ayrıntılar, www.dunyabizim.com, 03/01/2019, E.T.: 26/08/2021

(83) *Konya Tapu Tahrir Defteri 0455*, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 219, 220; Konyalı, a.g.e. s. 371-377

Yine vilayet salnamelerinden sadece *Vilâyet-i Sâlnâme-i Konya*, Yunus Emre'nin mezar ve türbesine dair bilgi verir. Salname kayıtlar şu yönden çok önemlidir ki, ilgili vilayetin tüm yerleşim birimlerindeki tüm önemli tarihi ve büyük kişilerin yattığı yerin bilgisini mutlaka vermiştir.

Yunus Emre, Karaman'daki sözlü kültür içinde de yaşamıştır. Durmuş Ali Gülcan, özellikle 19. yy'da Karaman halkı arasında dolaşan Yünus Emre'yle ilgili rüya, hatıra ve menkıbe biçimindeki birçok sözlü kültür birikimini Yünus

Emre kitabında toplamıştır⁽⁸⁴⁾. 1920'lerde Karaman'da öğretmenlik yapan Sapançalı Hasan Hüsnü de Karaman halkının Yünus Emre hakkındaki aktardığı rivayetleri 1922 yılında hazırladığı *Karaman Tarihi* adlı defterde⁽⁸⁵⁾ yazmıştır. Yine Süheyl Ünver, 1961 ve 1966 yıllarında geldiği Karaman'da Yünus Emre'yle ilgili mekân, sözlü kültür, belge tespitleri yapmış ve bunları Karaman'a dair tuttuğu

(84) Durmuş Ali Gülcan, *Yunus Emre'nin Kökeni ve Yöresi*, KGRT Yayınları

(85) Sapançalı Hasan Hüsnü, *Karaman Ahvâl-i İctimâiye, Coğrafiye ve Târîhiyyesi Birinci Kitap*, Karaman 1922. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, İhsan Mahvi Koleksiyonu No: 76, s. 48

defterlerde kayıt altına almıştır⁽⁸⁶⁾.

Bu noktada arşiv belgelerinde Karaman'da bir Yunus Emre Zâviyesi geçecek, Karaman'da bir Yunus Emre Camii olacak, üstelik hazîresinde Yunus Emre dönemi mezar taşları olacak, bunların hepsi bir yana Yunus Emre'nin divanının en eski nüshası da Karaman'da olacak ama Yunus Emre bir başka yerde yatacak! Bu pek mümkün görülüyor. Yunus Emre adına mezar, cami, vakıf, tekke, türbe, mezar ve arşiv kayıtları olan tek şehir Karaman'dır. Belgelere bütüncül ve tarafsız gözle bakınca Yunus Emre ve mezarı konusundaki tartışmaların ne kadar gereksiz ve yersiz olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre Divanı*, 1943
- Adnan Erzi, “**Yunus Emre'nin hayatı hakkında bir vesika**”, *Bellekten*, C XIV, Ankara 1950, s. 85-88
- Ahmet Yaşar Ocak, “Haydar Baba”, *TDV İA*, C 5, TDV Yayınları, İstanbul 1992, s. 61,62
- Ayverdi, İlhan, “kiriş”, *Kubbealtı Lugatim*, lugatim.com/s/kiri%C5%9F,14/10/2020
- Burhan Toprak, *Yunus Emre Divanı*, 1933
- Cahit Öztelli, *Belgelerle Yunus Emre*, Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği, İstanbul 1977
- Durmuş Ali Gülcan, *Yunus Emre'nin Kökeni ve Yöresi*, KGRT Yayınları
- Ebülhayr Rûmî, *Saltuknâme* (Yay. Fahir İz), Harvard 1975
- Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Mf. V, C 9, İstanbul 1935
- Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1981
- Hacı Bektaş Veli, *Manakab-ı Hacı Bektaş Veli "Vilâyet- Nâme"*, (Haz.) Gölpınarlı, Abdülbaki, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1958
- Hacı Bektaş Veli, *Menâkıb-ı Hacı Bektaş Veli*, Haz. Esat Korkmaz, Can Yayınları, İstanbul, 2006
- Haşim Şahin, “Tapduk Emre”, *TDV İA*, C 40, TDV Yayınları, İstanbul 2011, s. 12-13
- Hüdai Aziz Mahmud Efendi, *Vak'at*, Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi, No: 1518

(86) Süheyl Ünver, *Konya ve Karaman Defteri*, 1961, Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Bağışı No: 733; Süheyl Ünver, *Karaman Defteri*, 1966, Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Bağışı No: 739

- İ. Hulusi Güngör, **Devlet Arşivlerinde Yunus Emre ile İlgili Belgelerin Ortaya Koyduğu Gerçekler**, VIII Vakıf Haftası Kitabı, Ankara 1991, s. 35-81
- İbrahim Hakkı Konyalı, *Karaman Tarihi*, Baha Matbaası, İstanbul 1967
- İbrahim Has, *Tezikiretü'l-Has*, H 1165 (M 1752), Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut Koleksiyonu 4541
- Kaşgarlı Mahmûd, *Divânü Lügati't-Türk Tercümesi I*, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985
- Kaşgarlı Mahmûd, *Divânü Lügati't-Türk Tercümesi II*, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985
- Kaşgarlı Mahmûd, *Divânü Lügati't-Türk Tercümesi III*, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985
- Konya Tapu Tahrir Defteri 0455*, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1518, s. 219, 220
- Machiel Kiel, “Sarı Saltuk”, *TDV İA*, C 36, TDV Yayınları, İstanbul 2009, s. 157
- Mecmua*, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 7912
- Nişânyan, Sevan, “kiriş”, *Nişanyan Sözlük*, <http://www.nisanyansozluk.com/?k=kiri%C5%9F,14/10/2020>
- Ömer Lütfi Barkan, **Kolonizatör Türk Derişleri**, *Vakıflar Dergisi*, S. 2, Ankara 1941
- Sapancalı Hasan Hüsnü, *Karaman Ahvâl-i İctimâiye, Coğrafıye ve Tarihıyyesi Birinci Kitap*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, İhsan Mahvi Koleksiyonu No: 76, Karaman 1922
- Sedat Kardeş, *Hacı Bektaş Veli'nin Manzum Velayetnamesi*, Grafiker Yayınları, Ankara 2018
- Süheyl Ünver, *Karaman Defteri*, 1966, Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Bağışı No: 739
- Süheyl Ünver, *Konya ve Karaman Defteri*, 1961, Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Bağışı No: 733
- Şehabettin Tekindağ, **Karaman, İslâm Ansiklopedisi**, 6. Cilt, Ankara 1977
- TDK, “kiriş”, *TDK Sözlükleri*, <https://sozluk.gov.tr/,14/10/2020> <https://www.nisanyansozluk.com/?k=kiri%C5%9F,E.T.:14/10/2020>
- Wikipedia, “Olcaytu”, *Wikipedia*, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Olcaytu>, 16/09/2020, E.T.: 16/09/2020
- Yunus Emre, *Divân-ı Yunus Emre Bursa Nüshası*, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi No: 882
- Yunus Emre, *Divân-ı Yunus Emre Fatih Nüshası*, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı No: 3899
- Yunus Emre, *Divan-ı Yunus Emre Karaman Nüshası*, Milli Kütüphane, MFA No: A-4764
- Yunus Emre, *Divân-ı Yunus Emre Nuruosmaniye Nüshası*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 4904